

Nieuwe en minder gewone Lepidoptera voor de Nederlandse Fauna

door

G. R. LANGOHR

ABSTRACT. — New and less common Lepidoptera in the Dutch fauna are discussed, for the greater part collected in the south of Dutch Limburg. New to the Dutch fauna are: *Monopis weaverella* (Scott), *Bucculatrix noltei* (Petry), *Tinagma balteolellum* (Fischer von Roeslerstamm), *Elachista gangabella* Zeller and *Numeria capreolaria* (Denis & Schiffermüller).

In deze bijdrage geef ik een overzicht van mijn voornaamste vangsten, voor het grootste deel afkomstig uit Zuid-Limburg. Hierbij zijn vijf nieuwe soorten voor onze fauna. Nomenclatuur en volgorde zijn volgens de in 1976 verschenen naamlijst van B. J. Lempke.

Voor het verschaffen van verspreidingsgegevens en/of literatuur dank ik de heren Drs. J. H. Kuchlein, B. J. Lempke en Drs. H. W. van der Wolf.

ERIOCRANIIDAE

Eriocrania sangii (Wood). Door genitaalpreparaten te maken van alle exemplaren die onder *E. semipurpurella* (Stephens) in de verzameling van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam stonden, kon ik zeven exemplaren van *E. sangii* vinden van de volgende vindplaatsen: Arnhem, 13.IV.1873 drie exemplaren (Van Medenbach de Rooy), Berghem (Natuurreservaat „Gulpdal” c. a.), 25.III.1972 één exemplaar, Vijlenerbos, 6.IV.1968 en 28.IV.1972, telkens één en tenslotte Schinveld, 11.IV.1976 ook één exemplaar. De Limburgse waarnemingen zijn alle afkomstig van mijzelf.

De soort was nog niet eerder in Nederland als imago herkend en vermeld. Doets (1946), die deze soort als nieuw voor de Nederlandse fauna opgeeft, vond alleen veel bladmijnen op Berk te Hollandse Rading. De soort komt lokaal voor in Engeland en Schotland, zij is niet bekend uit België, Denemarken en NW.-Duitsland, wel uit Centraal Zweden en Finland. Waarschijnlijk komt zij echter wel in België voor, de vindplaatsen uit het Vijlenerbos liggen namelijk op slechts enkele honderden meters van de Belgische grens en de bossen lopen ook in elkaar over.

De soort is echter alleen vast te stellen door de genitaliën te onderzoeken.

TINEIDAE

Infurcitinea ignicomella (Herrich-Schäffer). Zes exemplaren van deze nog zeer schaarse soort klopte ik overdag uit *Juniperus*-struiken in het fraaie natuurreservaat Dwingelose Heide op 5.VII.1977. Eén exemplaar kweekte ik zeer toevallig uit sparrenhumus. Uit het Elsetterbos had ik daarvan een klein monster mee naar huis genomen teneinde te proberen enkele ook aldaar verzamelde *Adela*-vrouwtjes eitjes te laten leggen. Deze deden evenwel niet wat er van hen verwacht werd, maar op 23.VI.1977 verscheen tot mijn vreugde wel één exemplaar van *I. ignicomella*.

Er was van deze soort, waarvan de rupsen vermoedelijk op boomkorstmossen leven, slechts één Nederlands exemplaar bekend, Soesterduinen (Doets, 1946). Of de rups nu van afgevallen coniferennaalden leefde of er alleen ter verpopping tussengekropen was, is nog de vraag. Zonder twijfel is het een soort met voorkeur voor coniferen.

Monopis weaverella (Scott). Nieuw voor de fauna. Twee exemplaren, die gevangen waren op 28.V.1978 te Schinveld, bevonden zich tussen een zending microlepidoptera, die de heer A. Schreurs regelmatig bijeenbrengt en mij schenkt.

Men kan hieraan weer zien dat het vrucht kan afwerpen als een macroverzamelaar aan het eind van zijn vangavond op het laken de voor hem weinig interessante micro's vangt en wil afge-

ven. Er zijn nog een groot aantal microlepidoptera die in Nederland zouden kunnen voorkomen, maar door het geringe aantal verzamelaars van deze groep niet worden opgemerkt.

M. weaverella is bekend van Engeland, Schotland en Wales, voorzover ik weet echter nog niet aangetroffen in België en Denemarken, wel in de DDR, Zweden, Frankrijk en West-Duitsland. De rupsen leven in vogelnesten en duivenhokken. De vlinder lijkt veel op zijn naaste verwant *M. rusticella* en staat misschien wel tussen deze in de verzamelingen.

LYONETIIDAE

Bucculatrix noltei (Petty). Nieuw voor de fauna. Tot dusverre vond ik deze op *Artemisia vulgaris* L. (Bijvoet) levende soort op drie vindplaatsen: Schin op Geul, 5.V.1978 één exemplaar, Schaesberg, 6.V.1978, drie stuks, in het staatsnatuurreservaat Kunderberg op 13.VIII.1978 vier. Op de laatste vindplaats zaten ook wat coconnetjes aan de Bijvoetplanten. Waarschijnlijk zal wel blijken, dat de soort evenals de pas onlangs door mij ontdekte *B. thoracella*, vrij algemeen is maar nooit in Nederland is opgemerkt.

Waarschijnlijk niet bekend uit Frankrijk, België, Groot-Brittannië en Ierland en evenmin uit Scandinavië, wel uit Oost-Duitsland.

Bucculatrix nigricomella (Zeller). Eijs, 21.V.1978, vier exemplaren, Geulle en Elsloo langs het kanaal, vijf exemplaren. De motjes werden alle overdag geslept van hun voedselplanten *Chrysanthemum leucanthemum* L. (Margriet). Nog van weinig plaatsen bekend.

GRACILLARIIDAE

Caloptilia robustella Jäckh. Simpelveld, 1.VI.1978, één exemplaar.

GLYPHIPTERIGIDAE

Eutromula pariana (Clerck). Enkele tientallen exemplaren van deze toch wel schaars waargenomen soort vlogen overdag als bloembezoeker op *Sinapis arvensis* L. (Herik) te Thorn op 7.X.1978.

DOUGLASIIDAE

Tinagma ocnerostomella (Stainton). Enkele exemplaren vlogen overdag om *Echium* (Slangekruid) te Schaesberg op 21.VI.1978. De rupsen leven in de stengel van deze plant.

Tinagma balteolella (Fischer von Roeslerstamm). Nieuw voor de fauna. Eén mannelijk exemplaar te Schin op Geul op 5.V.1978. De rupsen leven evenals de voorgaande soort van *Echium*, doch niet in de stengel maar tussen de bloemen. Misschien dat als in juli naar rupsen gezocht wordt, de soort op meer vindplaatsen aangetroffen kan worden. Bekend van Polen, DDR, Oostenrijk, Zwitserland, Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Roemenië, Libanon, uit West-Duitsland van de Kaiserstuhl, Grünstadt, Speyer en Regensburg. De determinatie van dit vlindertje leverde me nogal wat moeilijkheden op omdat ik aanvankelijk dacht, dat ik *Perittia herrichiella* gevangen had, ook een eenkleurig grijsbruine soort met een witte achterrandsvlek, mede ook omdat ik de vlinder overdag vliegend boven een struik van *Symphoricarpos*, de voedselplant van *P. herrichiella*, gevangen had. Na het maken van een genitaalpreparaat zag ik echter dadelijk dat het onmogelijk een *Perittia* kon zijn, maar eerder een *Douglasia*. Dankzij de welwillende hulp van de heer B. J. Lempke, die mij per kerende post de benodigde literatuur over de Dougasiidae toestuurde, lukte de determinatie vrij spoedig.

ELACHISTIDAE

Elachista gangabella Zeller. Nieuw voor de fauna. Op 4.VI.1978 sleepte ik overdag vier exemplaren op vrijwel dezelfde plek in het fraaie natuurreservaat Kunderberg, waar ik later ook *Bucculatrix noltei* zou vinden. Alleen waargenomen in dat deel van het kalkgraslandreservaat, waar

de voedselplant *Dactylus glomerata* L. (Kropaar) in de schaduw groeide. De vlinder wordt in de literatuur aangegeven als voorkomende op beschaduwde plaatsen met als voedselplanten buiten de reeds genoemde nog *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P. B. (Boskortsteel) en *Melica nutans* L. Laatstgenoemde grassoort is niet in Limburg aangetroffen en zal hier dus ook niet als voedselplant dienen.

Bekend uit vrijwel het hele omringende gebied met zelfs uit West-Duitsland de vindplaats Aken, slechts enkele km van de Nederlandse grens. De soort is wijdverbreid in Continentaal Europa tot in Klein-Azië.

GEOMETRIDAE

Puengeleria capreolaria (Denis & Schiffermüller). Nieuw voor de fauna. Eén vrouwelijk exemplaar gevonden op 16.VIII.1978 te Bleijerheide (Kerkrade), A. Schreurs leg.

Dankzij de opmerkzaamheid van de verzamelaar, die de vlinder aan de ingang van zijn flat op een ingangsverlichting vond zitten, kunnen we deze soort aan onze fauna toevoegen. Het lukte de heer Schreurs het vrij gave wijfje enkele tientallen eitjes te laten leggen, waarvan een deel momenteel als rups in goede toestand aan het overwinteren is. De rupsen leven van Spar.

De vlinder is niet bekend uit Scandinavië en Denemarken, evenmin uit Groot-Brittannië en Ierland en Noord-Duitsland. Van West-Duitsland bekend van Stuckenbosch in het Ruhrgebied (Grabe, 1913: 169), Aken, in 1901 een ♀ aan de Raerener Straße (Püngeler, 1923: 169), de Eifel, begin VIII.1978 (Hackray, zie Faquaet, 1978), enkele vindplaatsen in de Pfalz (Heuser e.a., 1964: 131), Baden, Württemberg en Beieren. Verder bekend van Frankrijk (Vogezes, Centraal Massief, Pyreneeën, Alpen), Zwitserland, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Dalmatië en Litauen. Uit België zijn maar twee vangsten bekend, beide uit de laatste jaren: Niveze, 3.VII.1975 en de tweede slechts enkele dagen vóór de onze: namelijk 14.VIII.1978 in de Hoge Venen (Faquaet, 1978). In ieder geval is deze vindplaats in het goede biotoop voor de soort, want in dit deel van België komen fraaie sparrenbossen voor.

De beide Belgische exemplaren waren eveneens vrouwtjes. Het is ondertussen bij vlinderverzamelaars wel bekend, dat sommige vlindersoorten, vooral die welke strikt gebonden zijn aan een speciaal biotoop of één plantesoort, enorme zwervers zijn, waarvan dan meestal de wijfjes ver buiten hun biotoop aangetroffen worden. Denk bijvoorbeeld aan de wijfjes van *Bupalus piniaria* (Linnaeus), die regelmatig op de vanglamp afkomen, ook daar waar in verre omtrek geen dennenbossen voorkomen. De mannetjes echter ziet men dan nooit of uiterst zelden buiten hun biotoop. In de toekomst zal mede door deze eigenschap hopelijk blijken, dat het *capreolaria* zal lukken een vast bestanddeel van onze fauna te worden.

De vlinder lijkt op *Anagoga pulveraria* (Linnaeus), maar is er vrij gemakkelijk van te onderscheiden.

LITERATUUR

- Doets, C., 1946. Lepidopterologische mededeling over 1939-'45. — *Ent. Ber., Amst.* 12: 84-91.
 Faquaet, M., 1978. *Puengeleria capreolaria* D. & S. — *Atalanta [Sint-Amandsberg]* 6: 82.
 Gaedike, M., 1974. Revision der paläarktischen Douglesiidae (Lepidoptera). — *Sb. faun. Praci ent. Odd. nár. Mus. Praze* 15: 79-101.
 Grabe, A., 1923. Großschmetterlingsfauna des mittleren Ruhrkolengebietes (Fortsetzung). — *Int. ent. Z.* 16: 169-171.
 Heuser, R., H. Jöst & R. Roesler, 1964. Die Lepidopteren-Fauna der Pfalz A. Systematisch-chorologischer Teil IV Die Spinner. — *Mitt. Polichia pfälz. Ver. Naturk. NatSchutz* [3], 11: 5-140.
 Lempke, B. J., 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. — *Bibl. k. ned. natuurh. Veren.* 21: 1-100.
 Püngeler, R., 1937. Verzeichnis der bisher in der Umgegend Aachens gefundenen Macro-Lepidoptera. — *Dt. ent. Z. Iris* 51: 1-100.